

TULEVAISUUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2001 vp

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2000

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä huhtikuuta 2001 lähettäessään hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2000 (K 5/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että tulevaisuusvaliokunnan on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Markku Mattila, opetusministeriö
- apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen ja hallitussihteeri Maritta Hirvi, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Hannu Järvinen, Teknologian tutkimuskeskus Tekes.

HALLITUKSEN TOIMENPIDEKERTOMUS

Tulevaisuusvaliokunta piti kokouksessaan 19.12.2000 tärkeänä, että valtioneuvoston kanslia tekee erillisen selvityksen siitä, mitä hallitus on tehnyt tai suunnitellut tekevänsä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä (TuVM 1/1998 vp) esitetyille 28 lausumalle. Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2000 sisältää valtioneuvos-

ton kanslian erikseen ministeriöiltä 20.12.2000 pyytämät tiedot toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet tai suunnittelevat ryhtyvänsä lausumien johdosta. Valtioneuvoston kanslia on lisäksi toimittanut ministeriöiden vastauksista kootun selvityksen tulevaisuusvaliokunnalle kirjellään 27.3.2001.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tulevaisuusvaliokunta arvostaa sitä, että hallitus on toimenpidekertomuksessaan ja valtioneuvoston kanslia erillisessä selvityksessään raportoinut toimista tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä esitettyjen, eduskunnan hyväksymien lausumien johdosta. Valiokunta korostaa, että aktiivinen vuorovaikutteisuus on olennaista edus-

kunnan ja hallituksen menestyksellisessä tulevaisuuspoliittisessa dialogissa.

Tulevaisuusvaliokunta on osaltaan pyrkinyt kehittämään ja aktivoimaan tätä dialogia. Tulevaisuusvaliokunnan tehtävänä on — erityisesti sen jälkeen, kun valiokunta vakinaistettiin — luoda pitkäjänteisiä edellytyksiä tulevaisuuspolitiikan muotoutumiselle eduskunnassa, hallinnossa ja yhteiskunnassa.

Valiokunta on valinnut tämän vaalikauden tulevaisuuspolitiikan pääteemaksi työn tulevaisuuden arvioinnin. Keskusteluasiakirjassaan "Työn tulevaisuuden 10 kipupistettä", josta eduskunta kävi ajankohtaiskeskustelun 15.3.2000, valiokunta nosti esiin ydinkysymyksiä, joiden ratkaiseminen on tärkeää Suomen tulevaisuuden kannalta. Keskusteluasiakirjassa "Työn tulevaisuus Suomessa — tulevaisuuspolitiikan suuntaviivoja", josta eduskunta kävi ajankohtaiskeskustelun 19.4.2001, valiokunta on jatkanut pääteeman käsittelyä. Asiakirjan toimenpide-ehdotukset keskittyvät suomalaisen perhe- ja väestöpolitiikan haasteisiin, koulutus- ja tutkimusinvestointeihin, verotuksen uudistamiseen sekä Suomi-politiikkaan ja eriytyvään aluepolitiikkaan.

Valiokunta katsoo, että toimenpide-ehdotukset tulisi ottaa huomioon valtioneuvoston valmistellessa eduskunnalle syksyllä 2001 annettavaa tulevaisuusselontekoa.

Hallituksen toimenpidekertomuksesta ilmenee, että monissa eduskunnan lausumien edellyttämässä toimissa on edistytty tyydyttävästi. Valiokunta kiinnittää seuraavassa huomiota muuttamiin lausumiin, joiden edellyttämät toimet vaativat tehostamista valtioneuvoston piirissä. Samalla valiokunta toteaa, että yksittäiset hallinnonalat tekevät monissa tulevaisuus- ja yhteiskuntapolitiikan kysymyksissä korkeatasoista työtä, jonka vaikuttavuus ei yllä toivotulle tasolle hallinnonalojen yhteistyön kehittymättömyyden takia. Hallituksen tulisi kiinnittää huomiota poikkihallinnollisen yhteistyön esteiden poistamiseen ja uusien työskentelytapojen kehittämiseen muun muassa osana käynnissä olevaa keskushallinnon uudistusta.

Eduskunta on edellyttänyt, että sosiaaliturvajärjestelyillä ja työeläkelakiin tehtävillä muutoksilla sekä työaikoja koskevilla ratkaisuilla tuetaan työn ja arjen nykyistä joustavampia yhteensovittamismuotoja (s. 286—287). Nämä kysymykset ovat Suomen talouden ja kansalaisten hyvinvoinnin kannalta olennaisia, kun väestö ikääntyy, työmarkkinoille tulevat ikäluokat ovat pieniä ja työssäkäyntiasteen nostaminen on keskeinen yhteiskuntapoliittinen tavoite. Tämän ta-

voitteen saavuttamiseksi työuupumisen ehkäiseminen ja työssä jaksamista edistävät toimet muodostuvat yhä tärkeämmiksi. Valiokunta katsoo, että hallituksen tulisi nopeuttaa suunnitteilla olevien toimenpiteiden toteuttamista ja kannustaa työmarkkinaosapuolia myös uusiin, ennakkoluulottomiin ratkaisuihin.

Tulevaisuusvaliokunta on tulevaisuuspolitiikan suuntaviivoja koskevassa keskusteluasiakirjassaan asettanut tavoitteeksi "nostaa tutkimus- ja tuotekehitysvarojen osuus BKT:sta vähintään 4 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä ja valtion osuus siitä 40 prosenttiin. Korkeakoulujen perustutkimusresurssit nostetaan kansainvälisesti johtavien yliopistojen tasolle lisäämällä yliopistojen tutkimusrahoitusta ja Suomen Akatemian rahoitusta. Riittävien resurssien turvaamiseksi soveltavaan tutkimukseen ja tuotekehitykseen lisätään Tekesin resursseja". Valiokunta korostaa edelleen näiden toimenpiteiden merkitystä.

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus lisää ja kehittää toimenpiteitään, joilla tutkimus- ja kehitystoiminnan tulosten siirtymistä kansainvälisiksi menestystuotteiksi voidaan nopeuttaa (s. 268). Viime vuosien aikana Suomessa on kehitetty rahoittajien (ml. Suomen Akatemia, Tekes, Sitra, TE-keskukset, Finnvera ja Finpro) yhteistyötä siten, että tutkimuksen, kehitystyön ja yritystoiminnan mahdollisuudet saada rahoitusta innovaatiotoiminnan eri vaiheissa ovat selvästi parantuneet. Suomen innovaatiojärjestelmä arvioidaan kansainvälisesti kärkiryhmään kuuluvaksi. Asiantuntijat tunnistavat siinä vielä puutteita ja haasteita, joita ovat muun muassa teknologiayritysten perustamisen suhteellinen vähäisyys, osaamisintensiivisten palvelujen BKT- ja vientiosuuden alhaisuus ja teknologian käyttöönotto pk-yrityksissä perinteisillä tuotannollisilla ja myös palvelualoilla. Taustalla oleva ongelma on, että menestymismahdollisuuksia omaavien innovaatioiden tai niiden aihoiden nopeaan jalostamiseen maailmanmarkkinoille ei kohdennu riittävästi riskirahoitusta.

Valiokunta katsoo, että kilpailtua teknologiarahoitusta on perusteltua lisätä lähivuosina innovaatiojärjestelmän puutteiden korjaamiseksi edellyttäen, että lisäpanostusten marginaali-

hyöty pysyy nykyisellä korkealla tasolla. Samalla valiokunta korostaa, että alueellisen innovaatiotoiminnan "herättämiseen" ja sen kannustamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Lisäksi valiokunta korostaa, että innovaatiotoiminnan investointien tuottavuuden ja vaikuttavuuden arviointia sekä arviointitulosten raportointia ja hyödyntämistä tulee kehittää.

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ryhtyy tehokkaisiin toimenpiteisiin yliopistokoulutuksen laadun parantamiseksi sekä erityisesti elektroniikan ja tietoliikennetekniikan tutkimuksen suorittaneiden määrän saattamiseksi työelämän kysyntää vastaavaksi (s.217—218). Saatujen selvitysten mukaan kaikkien yliopistojen tulee vuoden 2001 loppuun mennessä suorittaa koulutuksen laadun arvioinnit. Yliopistojen tulohajautusjärjestelmän arviointi on saatu käyntiin. Valiokunta toteaa, että tulohajautusjärjestelmässä yleisesti todetut puutteet — erityisesti perustutkimuksen ja -opetuksen osalta — tulisi korjata ja saattaa yliopistojen rahoitus näiltä osin kestävämmälle pohjalle.

Suomen talouden kasvu on viime vuosina riippunut ratkaisevasti ICT-alan menestymisestä. Alan kehityksen pullonkaulaksi on muodostunut erityisesti osaajien puute. Opetusministeriö toteuttaa vuosina 1998—2002 erityistä tietoteollisuusohjelmaa, jonka tuloksena alalle valmistuvien määrä (perustutkinnot ja muutokoulutustutkinnot) vuonna 2005 olisi 7 000, kun vuonna 1998 valmistuneita oli noin 1 500. Se, missä määrin tämä koulutus pystyy vastaamaan osaajien kysyntään, riippuu keskeisesti myös tarjottavan koulutuksen laadusta. Tässä suhteessa voidaan esittää epäilyjä, ovatko ohjelman resurssit opiskelijaa ja lukuvuotta kohden oikein mitoitettu. Valiokunta katsoo, että hallituksen tulee korjata ICT-alan peruskoulutuksen ja -tutkimuksen resurssiongelmia alan laadukkaiden osaajien varmistamiseksi.

Eduskunta on edellyttänyt, että Tekes organisoii uutena kansallisena teknologiaohjelmana käyttäjäystävällisen tietoyhteiskuntaohjelman, jonka avulla koulutuksen laadullista kehitystä nopeutetaan kulttuurisen sisältötuotannon ja uuden tieto- ja viestintäteknologian kehittäjien yhteistyönä ja jonka tavoitteena on kansainvälisten menestystuotteiden synnyttäminen. Valiokunta on teknologian arviointihankkeessaan "Avauksia tietämyksen hallintaan" käsitellyt monipuolisesti tiedon merkitystä ja työkalututkimuksen kehitystä. Yksi tähän raporttiin (eduskunnan kanslian julkaisu 1/2001) sisältyvistä toimenpite-ehdotuksista konkretisoi edellä mainittuun lausumaan liittyviä toimenpiteitä. Valiokunta esittää, että Tekes harkitsee sähköisen oppimisen teknologiaohjelman käynnistämistä. Ohjelman tavoitteena olisi tiivistää alan yhteistyötä, parantaa alalla tehtävän kehitystyön tulosten levitystä ja hyödyntämistä sekä moninkertaistaa meneillään olevat alan kehityshankkeet. Tavoitteena olisi lisäksi, että suomalaiset yritykset ja julkishallinto nopeuttavat olennaisesti alan teknologian, menetelmien ja sisältöjen tuotteistamista ja hankkivat suomalaisille merkittävän roolin alan maailmanmarkkinoilla. Valiokunta korostaa, että kyse on suomalaisen sivistyksen perustan vahvistamisesta sekä kulttuurillisten sisältöjen määrätietoisesta kehittämisestä teknologista kehitystä hyödyntäen ja teknologiaan tehtävien investointien rinnalla.

Lausunto

Lausuntonaan tulevaisuusvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

TuVL 2/2001 vp — K 5/2001 vp

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Martti Tiuri /kok	Jyrki Katainen /kok
vpj.	Kalevi Olin /sd	Riitta Korhonen /kok (osittain)
jäs.	Jouni Backman /sd	Markku Markkula /kok
	Christina Gestrin /r	Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
	Leea Hiltunen /kd	Petri Neittaanmäki /kesk
	Susanna Huovinen /sd	Esko-Juhani Tennilä /vas
	Ulla Juurola /sd (osittain)	Pekka Vilkuna /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Paavo Löppönen.